

## Erfaringer fra service og drift av mindre avløpsanlegg – Viktige forutsetninger for å oppnå forventet driftssituasjon

*Av Jan-Petter Kongsberg*

*Jan-Petter Kongsberg* er daglig leder og servicemann i firmaet Agro & Miljø AS som driver separate minirensanlegg for Goodtech Environment Sørumsand, og har drift og tilsyn med private VA anlegg i ytre Østfold.

Innlegg på fagtreff i Norsk vannforening  
31. mai 2010

### Sammendrag

I fremtiden vil det bli satt større krav til produsenter av minirensanlegg og godkjent servicepersonell med hensyn til drift og vedlikehold av mindre avløpsanlegg. Dette med bakgrunn i at mange kommuner nå foretar opprydding av gamle utslipp i spredt bebyggelse, som igjen fører til et stort antall av nye installasjoner med minirensanlegg. Artikkelen er basert på erfaringer over 15 år med relasjoner til den lovpålagte serviceavtale som nå blir hjemlet i nye lokale forskrifter om utslipp fra bolighus, hytter og lignende. Selv om de fleste erfaringene kommer fra en produsent av minirensanlegg er det også gjort betraktninger i forhold til gruppen servicepersonell som nå begynner å bli en egen faggruppe.

### Kommunens rolle

Det er viktig at kommunen har en bevisstgjøring rundt sin myndighetsrolle og at man tilrettelegger gode rutiner for søknadsbehandling. Det medfører stort administrativt arbeid i kommunen, når det politisk er vedtatt en opprensning i spredt bebyggelse. Det er viktig at kommunen har en god planlagt gjennomføringsstrategi som skaper tillit blant de som har fått pålegg. Vi ser at enkelte kommuner opplever politiske snuoperasjoner som er helt unødvendig dersom ting hadde vært avklart på forhånd. Vi som ansvarlig søker møter mange varianter av tolkninger av forurensningsforskriften som igjen utløser forskjellig praksis i de forskjellige kommunene. Det har også sammenheng med at det er to lovverk som er involvert, forurensningsloven samt plan og bygningsloven. Dersom dette er i en større kommune må ofte to avdelinger involveres før anlegget kan bygges. Ofte er det yngre nyutdan-

nende saksbehandlere som får jobben med å praktisere den lokale forskriften, og dette er en utfordrende jobb. Dette registreres på hyppigheten i utskiftningen av saksbehandlere. For innbyggeren som har fått et pålegg i posten kan det ofte derfor virke tungt og bakvendt dersom saksbehandlingen ikke er lagt til rette for alle søknadene som kommer i forbindelse med et massepålegg.

Der kommunene samarbeider regionalt i forhold til et enkeltstående vassdrag som går igjennom flere kommuner, ser vi klare fordeler med hensyn til like forskrifter og ensartet praksis. Flere kommuner krever nå egne avtaler for drifting av separate avløpsanlegg med leverandører/servicefirma. Disse avtalene omhandler kommunens ansvar og servicefirma sin rolle. Dette kommer i tillegg til kapittelet om serviceavtale i forureningsforskriften eller i lokal forskrift. Morsa-prosjektet har her fremmet forslag til ordlyden i slike avtaler. Gjennom slike avtaler sikrer man at servicefirmaet har bygd opp rutiner med hensyn til teknisk drifting av anlegg, gjennomføringsplaner, avviksrapporter og rapporteringsrutiner. Dermed sikrer man at dersom et nytt anlegg kommer innpå det norske markedet etter kravene i EN 12566-3 må kriteriene til avtalen dokumenteres før anlegget kan tillates montert i den respektive kommune. Det som er et sterkt minus ved denne ordningen er at man kan oppleve at enkelt minirensanlegg ikke er godkjent brukt i en kommune, mens nabokommunen tillater dette. En enklere ordning for vurdering av hvilke anlegg som er godkjente, vil først kom-

me når Sintef får utarbeidet en liste etter NS-EN 12566-3 med de norske tilleggskravene.

Prøvetagning blir også ofte satt som kriterier i en slik avtale. Kommunen har da ofte på forhånd vedtatt en gebyrforskrift som omhandler kommunens rett til å kreve gebyr fra alle eiere av separate avløpsanlegg i kommunen. Dette gebyret skal da dekke kommunens kostnader til tilsyn og prøvetakning av anlegg. Det er da viktig å skille mellom den prøvetakning servicefirma tar for drifting av anlegg og den stikkprøvekontroll som er tiltenkt gjennomført gjennom kommunens tilsynsprogram. Servicefirmaets prøvetakning er som ofte linket opp mot driften av anlegget med hensyn til fosorfjerning og bakteriereduksjon i forhold til hydraulisk og organisk belastning på hvert enkelt anlegg. For fosfor brukes her ofte måling av ortofosfat med et portabelt ortometer. Prøver blir som regel tatt ved ordinære servicebesøk. Kommunens kontrollfunksjon går på krav opp mot renskrav gitt i utslippstillatelsen. Her stilles det krav til utslipp av totalfosfor og BOF7. Jeg skal ikke her gå nærmere inn på prøvetakning fra minirensanlegg, da dette er et eget felt som det har vært og kommer til å bli et stort diskusjonsemne rundt. Revisjonen av NS-EN 12566-3 som det nå jobbes med ønskes dermed velkommen.

### **Servicepersonellets forhold til anleggseier**

I tillegg til at selve minirensanlegget skal ha høy driftsikkerhet og lang holdbarhet er det viktig at anleggseier får et



*Figur 1. Servicebesøk på minirensanlegg med loggføring via PLS, sedimenteringsprøve, PH og ortofosfatmåling.  
Foto: Jan-Petter Kongsberg.*

bevist forhold til hva slags teknisk renseløsning han har valgt. Et hvert minirensanlegg trenger regelmessig tilsyn og vedlikehold av kvalifisert personell for å kunne opprettholde godkjente rensresultater. Serviceavtalen er ikke bare noe myndighetene setter krav til, men det er også en nødvendighet og forutsetning for stabil drift. Enkelte opplever krav til serviceavtale som en negativ klausul ved det separate avløpsanlegget. Dette har ofte å gjøre med erfaring fra drift av det gamle avløpsanlegget, ofte en enkel slamavskiller fordelt på ett eller flere kammer, med avløp derfra rett til resipient. Tilsynet av dette anlegget vil

bare være gjennom septikfirmaet som har avtale med kommunen. Anlegget fremstår dermed så enkelt at tilsyn for øvrig ikke er nødvendig. Eiere av minirensanlegg ser over tid nødvendigheten av serviceavtale som sikrer dem stabil drift og som samtidig sikrer dem et holdbart anlegg over mange år.

En serviceavtale gir grunnlag for et meget godt kundeforhold og høy driftssikkerhet rundt driften av anlegget. Jeg har studert dette over tid og i tillegg til service på minirensanlegg er hovedgeskjeften til firmaet Agro & Miljø AS drift av private kloakkpumpestasjoner på det private markedet. 90 % av disse dreier seg om fritidsboliger. Selv om dette ikke er et krav (når pumpestasjonen er kun for en hytte), velger mange å tegne serviceavtale. Det gir dem trygghet og sikkerhet dersom det skulle oppstå en teknisk svikt samt programmert vedlikehold. Kun 0,2% av vår kundegruppe sier frivillig opp serviceavtale pga. at de ikke ser nødvendigheten av den. For å oppnå nærhet til anleggseier er det viktig med et gått tillitsforhold, geografisk tilstedeværelse og stor produktkunnskap. Derfor er lokalt servicepersonell å foretrekke fremfor store sentrale firma som får lang kjørevei og liten tilhørighet.

God brukerinstruks fra produsenten er viktig i forhold til hva som eier må ta hensyn til. Den må innholde all relevant informasjon som går på bruk av anlegget. I tillegg til brukerinstruks bør hvert anlegg ha en servicelogg som oppbevares ved anlegget. Her vil eier om ønskelig kunne følge historikken på driftsparametere på anlegget, samt når service har

vært foretatt. Loggen samt all øvrig prøve og servicereportering vil være viktig informasjon for nytt servicepersonell samtidig som dette danner grunnlag for kommunerapportering.

Enkelte ganger kan det oppstå dissens om eiers plikter opp mot servicefirmaets ansvar. Dersom ikke saken kan løses minnelig er det viktig at kommunen som forurensningsmyndighet blir gjort oppmerksom på forholdet dersom dette fører til at vilkårene i utslippstillatelsen ikke blir overholdt. Et slikt eksempel kan være unnlattelse av betaling for serviceavgift.

### Andre utfordringer

#### Antall minirenseanlegg

Etter hvert som flere og flere kommuner nå gjennomfører opprydding i sine sepa-

rate utslipp, vil intensiteten og antall minirenseanlegg øke betydelig i forhold til tidligere år. Spesielt vil dette gjelde i de områder som har marginale infiltrasjonsmuligheter. Det kan anslås at det pr. dags dato er et sted mellom 12000-14000 minirenseanlegg i Norge fordelt på 8-10 produsenter. Eksakt tall er vanskelig å hente ut fra Kostra-rapporter.

#### Opplæring av servicepersonell

En hver produsent/importør er ansvarlig for opplæring av nytt servicepersonell. Dette gjelder der kunden har tegnet avtale med produsent/importør. Denne opplæringen er nok høyst variabel med hensyn til kvalifikasjoner og ressurser hos den enkelte leverandør. Samtidig med at det her er snakk om tekniske inn-



Figur 2. Ett eksempel på et naturbasert våtmarksfilter som trenger vedlikehold. Foto: Jan-Petter Kongsberg.



*Figur 3. Gjengroing og dårlig fordeling av slamavskilt avløpsvann preger anlegget.  
Foto: Jan-Petter Kongsberg.*

retninger, er det samtidig viktig å ha med seg den biologiske prosessen som foregår for hvert anlegg. LFM jobber nå tettere opp mot fagmiljøet for å få til gode rutiner og kvalifisert personell. Norsk Rørsenter har også kurs for bygging av separate avløpsanlegg som vil styrke kvalifikasjonene hos den enkelte aktør. Dette er et viktig arbeid som vil sikre den nye faggruppen som vil vokse frem. Her trengs godt tverrfaglig samarbeid for å kunne styrke personell og dermed sikre kvaliteten på det arbeidet som gjøres ute i felt. Det legges nå store ressurser i prøvetakning gjennom driftsassistansen på å kartlegge virkningsgraden på de ulike minirensanlegg. Det vil derfor være viktig at alle i fagmiljøet jobber sammen med å styrke denne prosessen.

Gjennom de forskrifter og studier av forskjellige renseløsninger for spredt avløp, er minirensanlegg kommet for å bli i Norge. Vi er på god vei, men må ikke gå i de samme feil som i vårt naboland Sverige. Dette er godt beskrevet i prosjektet "Tilsyn på minirensanlegg inklusive måling av funksjon" utført av Maria Hubinette.

### **Tilrettelegging for slamtømming**

De fleste minirensanlegg har våtslamlager som må regelmessig tømmes. De fleste kommuner gjør dette gjennom deres egen slamtømmeordning. Dette vil som oftest være den mest ressursvennlige og billigste måte og gjøre dette arbeidet på. Det er da septikkfirmaet(er) som har kontrakt med kommunen som utfører

dette. Det er da viktig at produsentene har gode instruksjoner som på en lettfattelig måte beskriver hvordan dette skal gjøres. I tillegg er det viktig at servicepersonellet har god dialog med det aktuelle septikkfirmaet, slik at man sikrer at anlegg fysisk blir tømt gjennom loggføring på hvert anlegg. Vi registrerer at enkelte kommuner har svært korte avtaleperioder (2 år) med det respektive slamtømmefirmaet. Dette vanskeliggjør oppbygging av gode rutiner, da utskifting av septikkfirmaer fremmer lite stabilitet.

### **Konklusjon: Veien videre**

Som servicepersonell er vi knyttet opp mot de retningslinjer den enkelte produ-

sent gir samt det lovverk som legges til grunn. Ut fra dette er vi som aktør prisgitt å følge de anmodninger som finnes. Siden det er lite utskiftning blant oss servicepersonell, innehar vi over tid en viss erfaring. Denne må komme bransjen og faget til del gjennom å styrke opplæring og drift av de ulike minirensesanlegg. Vår felles målsetning må være å oppnå de resultater som er forventet gjennom den storstilte opprydding som finnes i store deler av landet. Vi ser med forventning på denne styrkingen av vårt fag, samtidig som vi innehar en stolthet over vårt arbeid.